

II.

A MAGYAR NYELV VADHAJTÁSAI.

Irta Sebestyén Károly.

Kifejteni azt, mit jelent a nemzetre nézve nyelve, fölös fáradozás volna és ha legszebben sikerülne, akkor is csak jól csoportosított közhelyek sokasága. Többet jelent, mint a parlamentje, a közjoga, a hadserege. Mert egy az életével. Történetünk viharos folyamán sokat elvesztettünk. De nemzetül megmaradtunk, mert nyelvünk megmaradt.

És ezt a nyelvet egy gyalázatos, nyomorult betegség kezdi ki. Volt már idő, amikor harcolni kellett a nyelv tisztaságáért. A mult század eleji nyelvújítók vakbuzgó epigonjai lázas és kritikátlan szöcsinálással eltorzították a nyelvet, amikor azt hitték, hogy meggazdagítják. De hevületük szent volt és szándékuk tisztaságát ellenfeleik sem vonták kétségbe. Mégis a neológia szertelenségei ellen meg kellett indítani a küzdelmet, hogy nyelvünk megtisztuljon az erőszakosan megcsonkított vagy idegen mintára formált szavaktól, a barbár szófűzéstől, a mondatkötés németességétől. A dicső emlékű Szarvas Gábor és tanítványai, első sorban Simonyi Zsigmond s mindazok, akik a Magyar Nyelvőr körül csoportosultak, heraklesi munkát végeztek. De művük soha sem sikerül, ha pártjukra nem szegődik a napsajtó egy része, főképpen a *Budapesti Hirlap*, amely az ortológia elveinek gyakorlati alkalmazásával, mindennapi nyomatékos ismétlésével, a példaadás erejével igyekezett visszahódítani nyelvünk tisztaságát. Amit e részben elért, azt föl fogja jegyezni a magyar irodalmi nyelv pártatlan historikusa.

De nemzeti nyelvünket ma újabb veszedelem fenyegeti, amelyhez mérten a régi gyermeki játéknak tetszhetik. Mert kik idézték föl ama mult századi bajt? Jóindulatú és buzgó túlzók, Bugát Pál vagy Helmeczy, vagy a jó öreg Ballagi Móric. Tudós és derék férfiak, gondolkodásuk emelkedettségében, szándékuk tisztaságában, érzésük magyarságában a leghevesebb ortológussal is vetélkedők.

Ellenben a magyar nyelven ma valami gyalázatosan kóros kiütés észlelhető, amelynek eredete lenn van a kloákában. A pesti ember akarva-akaratlan maholnap mind *tolvajnyelven* beszél. Társalkodásunkba idegen származású szavak csusztak be, amelyek megértésére nem elegendő a

nyugati nyelvek ismerete. Fiatal írókat olvasok, akik szép tehetségre, jó megfigyelésre, ép artisztikus érzésre valló novellákban egyszerre elkezdnek a csirkefogók nyelvén beszélni. A szinpadról oly szavak ütnek meg a füleket (eredeti és fordított, *franciából* fordított darabokban), amelyek megfejtéséhez a tolvajnyelv szótárára volna szükségem. És a gyermekeim az iskolából, a társaiktól oly kifejezéseket hoznak haza, amelyek megdöbbenetnek, mert ez új szavakat nem értem és *nem akarom* megérteni.

Ha a tolvaj meg akarja magát értetni társával és sunyi módon, lopva ad neki jelt, hogy itt a *zsaru*, az természetes. De hogy miért kell nekünk a rendőrt, aki számunkra nem a félelmes büntető megtorlást, nem a kerülendő rémet jelenti, hanem biztosságunk őrzőjét s a közrend főntartóját, a zsebmetszők nyelvén szintén *zsaru*-nak nevezni, azt nem fogom föl. Tudják önök mi a *pali*? Az éjjeli mulatóhelyek balekje, akit az éj könnyed és kecses pillangói kiszipolyoznak. Mint föltétlenül hiteles tudósoktól értesülünk, a *nimolista* a nincsetlen ember, akinek semmije sincs; *tutista* az ellentéte, a boldog és büszke férfit, akinek mindene van (a francia *tout-ból*?), vagy aki biztos a dolgában. A szép Pesten, ahol eddig oly sokat kártyáztak, maholnap csak *zsugázni* fognak. És az, aki szíve hölgyét meg akarja hódítani, ma már nem bolondítja, hanem *főzi* a dámát.

Szép tudomány ez, csak lingvista akadjon, aki eligazodik benne. De ez még csak nem is a nehezebbje. Hol vannak azok a tolvajszavak, amelyek a zsidó nyelvből eredtek és a zsebmetszők nemzetközi érintkezését tették lehetővé, de lassankint a mi társalkodásunk nyelvében is megotthonosodtak? Mint az élősdű penész az organizmuson, oly visszataszítók nyelvünkön ezek a csúf szavak, torz keverékei a héber, lengyel és német nyelveknek. A mulatóhelyek színlapjai a legbuzgóbb terjesztői ennek a penésznek, amint hogy e kétes elmésségű, de kétségtelen erkölcsű és izlésű helyek színpadi nyelve mutatkozott először fogékonynak a fertőzés iránt is. Tőlük szerezte be vidám és kedves társalgása anyagát az aranyifjúság s ez az ifjúság vitte széjjel a megbélyegezni való hangot a társaságba, ahova bejárása van s ahol az első hang az övé.

Egészen nyilvánvaló, hogy magyar nyelvünkbe belecette magát egy rothadás. És ne vigasztalódjunk azzal, hogy a baj lokális, csak Pestre szorítkozik; mert először ha csak a főváros van megfertőzve, az maga is elég szomorú, másodsor pedig a nyavalyát okvetlenül széjjelhurcolják azok a szellemi termékek, amelyek a tolvajnyelvet fogadták el irodalmi nyelveknek.

Aki becses kincsnek érzi a magyar nyelv ügyét, annak minden erejével dolgoznia kell ez ocsmány fertőzés ellen. És pedig irgalmatlanul, kimélet nélkül, tekintet nélkül arra, ki találatott bűnösnek legszentebb kincsünk bemozsorolásában. A magyar nyelv gazdagodása nem indulhat ki a lebujokból és a tolvajtanyákból. Nekünk ne emlegessék a jellemzetességet, a *couleur locale*-t, amelynek esztétikai tartozéka a beszéd és a beszélgetés hűsége. Ennyit mi is tudunk. Ha parasztokról írok, nem szólaltathatom meg őket az egyetemi tanárok nyelvén. És ha az igen tisztelt kolléga urak pesti csirkefogókról írnak, nem beszélhetik őket Anatole France előkelő stíljében. És eszem ágában sincs, hogy szemükre lobbantsam, miért írnak a pesti csirkefogókról. Minden témából remeket alkothat a művész, abból is, ami színre-szemre a legháládatlanabb.

De hogy minden mondanivalójukat, akár követeli tárgyuk, akár nem, ezzel az *argót*-val tegyék „színes“-sé, hogy mindennapi társalgásunkba beleerőszakolják a rendőrség védettjeinek szavukjárását, az ellen tiltakoznunk kell; Mert ebben nemcsak a nyelvnek, hanem érzésünknek és gondolkodásunknak is alattomos megfertőzését látjuk. Bennem mindig a fizikai undorodásnak, a rosszul létnek támad az érzése, ha egy-egy ilyen tolvajsztót hallok. És hiszem, hogy ma még sokan éreznek így. De ha tiltakozás nélkül tűrjük a kór elharapódzását, holnapra megszokjuk és magunk is beletanulunk. És akkor ez a nyelv nivellálni fog mindnyájunkat: Kossuth szónoklatának, Deák bölcsességének, Széchenyi izgatásának, Vörösmarty lírájának, Arany eposzának nyelve átalakul a tolvajok, a zsebmetszők, a kitarítottak, az éjjeli bicskázók nyelvévé.

És nem lesz idegen, aki elhiggye, hogy tisztességes ember is van köztünk. És arcpirulással leszünk kénytelenek megvallani magunknak is, hogy az, aki e zagyva, csavaros, hazug, piszkos, folyton lesben álló és folyton elrejtőző nyelven beszél, annak a karaktere se lehet más, mint a — nyelve.

(Budapesti Hirlap, 1911. IV. 23.)